

Dr. Iztok Simoniti

Kritika moške pameti

Velika žival samote

Enakopravnost je, kot vemo, temeljni ustavni princip vseh modernih družb. Vendar me bolj zanima enakovrednost, ker samo ta kaže, kako enakopravnost deluje v praksi. Mislim, da se je enakovrednosti spolov in s tem idealu pravičnejšega sveta mogoče približati samo z uravnoteženo vgradnjo ženskih in moških vrednot v etični in pravni sistem družbe. Sedanja emancipacija je zgolj prelaganje moških vrednot in praks na ženska ramena in zato deluje le kot pripuščanje žensk v moški svet oblasti. Ženska res lahko vlada, ampak dokler bo vladala z moškim žezlom, bo vladala proti sebi. Morda se ravno tukaj razkriva šibka točka pragmatičnega ženskega načrta, in sicer, da morajo ženske biti boljši strategji in v prvi fazi osvojiti moško trdnjavo, v drugi fazi pa jo razgraditi odznotraj in jo napraviti pravičnejšo.

Zakaj se morajo ženske upreti lastni emancipaciji po moško? Predvsem zato, ker to ne bi bila nikakršna emancipacija, ampak prej prevara. Ženska emancipacija po moško lahko pomeni le ženske »pridobiti z bleščicami, ogledalci in ognjeno vodo« – tako kot so to storili Evropejci z Indijanci – in jih »zasušniti s funkcijami, naslovi in medaljami« – tako kot so moški podredili sebe svojim predstavam o napredku in uspehu. Ženska, popolnoma vkomponirana v moški svet, bo imela čas le za moškost in nič za ženskost. Ženska emancipacija na moški način je torej *contradictio in adiecto*, je zmotna in nepotrebna. Ker je smiselna le ženska emancipacija po žensko, je upor in vdor ženske pameti v moški svet nujnost. Ženska emancipacija je, na kratko rečeno, mogoča le skozi politiko.

Po izkušnjah 20. stoletja – v katerem so moški koncepti in prakse vsaj na Zahodu verjetno dosegli svoj negativni vrh – je vprašanje ženske emancipacije pravzaprav vprašanje spoznanja, da je sedanjemu svetu potrebno drugačno reševanje problemov. Utrjevanje tega spoznanja je tudi v čisto moškem egoističnem interesu, saj mislim, da se – iz današnjega storilnostnega razumevanja razvoja in napredka civilizacije – ni mogoče izviti samo z moško

pametjo. Ženska pamet ni potrebna samo v družinskih zadevah in v civilni družbi, ampak v najvišji politiki. V notranji in mednarodni politiki so potrebne nemoške rešitve – predvsem več ženske kulture v izgradnji vrednot in praks, s katerimi urejamo medsebojno življenje.

Z vdorom žensk v politiko bi bilo mogoče upočasniti ali preusmeriti težnje, ki človeško življenje reducirajo na merljive vsebine: ekonomijo, finance, tehnologijo, šolske diplome, karijerne nazive, število koncertov, razstav in (*horribile dictu!*) objavljenih znanstvenih bibliografskih enot. Julian Morias nas sicer tolaži, da nič, kar je človeškega, ne more biti samo količinsko. To je slaba tolažba, saj nas sodobne prakse globalizacije, podprte s tehniko digitalnega kapitalizma, prepričujejo, da je vse potrebe človeka mogoče izmeriti, in zato je te potrebe mogoče tudi načrtovati. Če bi to bilo res mogoče, potem je potrebna samo matematika in nič več politika. Morda je zato tako resignirana feministka in filozofinja Rosi Braidotti, ki pravi, »da so globalizacija, digitalna revolucija in prihod mega struktur politično delovanje razstrelili v razbitine ... zaradi česar naraščata apatija in naveličanost«.

Osebnostno mislim, da ni prostora za apatijo in naveličanost, kajti odgovornost je prevelika. Če se bodo ti mega projekti – globalizacija, digitalizacija, strukture – izmuznili političnemu nadzoru, se lahko ponovi stoletje, v katerem so nekdanji mega projekti (socializem, fašizem, nacizem) iz rok politikov prešli v roke norcev. Nič manj resignirana ni trditev – in tudi za to resignacijo ni prostora – Braidottijeve, češ da »so ženske, kar se tiče političnega delovanja, zelo zaželeno, uveljavljajo se kvote za ženske itd. Toda to se dogaja v času, ko je politika izgubila svojo moč. Ženske zavzemajo prazna mesta, ko ta niso več pomembna. Prave politične funkcije imajo danes svetovalci, lobisti; oni so tisti, ki odločajo.«

PPriznati poraz politike v sedanjem trenutku pomeni priznati poraz moške politike, in to ni slabo. To ne more pomeniti poraz politike kot take, saj ženske vanjo šele vstopajo. Če politika izgublja moč, potem jo izgublja zato, ker so moški spoznali, da je mogoče »storilnostne koncepte in prakse« perpretuirati samo zunaj politike – in to bi bila katastrofa. Z vdorom žensk v politiko se torej politiki vrača njena temeljna funkcija, to je urejanje odnosov med ljudmi. Tukaj se je potrebno spomniti še ene pametne ženske, in sicer Hannah Arendt, ki je rekla, da je politika zanjo v nekem smislu dobesedno človeški čudež svobode, ki so ga sposobni izvesti samo ljudje, kadar delujejo skupaj. Skratka, zmotne so ocene, da je v današnjih apolitičnih časih politika samo nujno zlo, samo tehnika vladanja in po definiciji nekaj slabega ali skorumpiranega. Politika, posebej ženska, se zdi edina prava možnost za širjenje tistega, kar imenujemo svoboda.

Mislim, da je mogoče samo s politiko spremeniti že omenjeno čisto moško iznajdbo, da je vse mogoče meriti. Politika je edini instrument, ki lahko postavi meje »kalkulativnemu tipu življenja«. Politika ni izgubila moči, ampak

je zgolj preveč moška in zavija v napačno, »že videno in trpko izkušeno« smer. V demokraciji je moč povsod, kamor seže ženska sposobnost – in ta seže zelo zelo daleč. Vse vrste lobistov in »spretnežev« so samo del te moči.

Pomembno je spoznanje, da se vsebina politike z vstopom žensk neizmerno poveča. Samo ženske lahko politizirajo tiste vrednote, za katere so moški »zmagovalci« postali neobčutljivi. V nadaljevanju posebej govorim o t. i. »neresnih ali ženskih problemih«, kot so na primer smisel, napredek, solidarnost, ekologija, odgovornost, legitimnost. Prostor za politizacijo je, kot rečeno, povsod, kamor seže ženska in kjer je to mogoče: v civilni družbi, v Cerkvi, v medijih, na sodiščih, v politični stranki, parlamentu, vladi itd.

Vprašanje ženske emancipacije se mi zdi bolj zapleteno, kot so gesla o »enakih možnostih, enakih bremenih, pozitivni diskriminaciji itd.« Ženske morajo biti ambicioznejše pri artikulaciji ciljev in poti. Vsekakor mora ambicija preseči urejanje družbe na moški način, še posebej prakticiranje moškega tipa oblasti. To poudarjam zato, ker je ženska kljub vsemu samo človek in tako kot moški šibko bitje, podložno napuhu, prestižu in drugim zunanjim znakom uspeha. In zunanji uspeh tudi žensko utrjuje v zmotnem prepričanju, da živi pravo in smiselno življenje, kadar dosega »moške zmage«, opredmetene v merljivih količinah, od katerih so najbolj priljubljene denar, moč in slava. Morda precenjujem ženske, vendar si – tudi zaradi svojega moškega egoizma – močno želim, da bi bile boljše od moških, saj sem prepričan, da samo z moškimi recepti ni mogoče rešiti tekočih problemov, kaj šele ustvariti dobro življenje.

Feminizem – kot filozofija ali gibanje – ne potrebuje nekih novih izvirnih utemeljitev. Feminizem ima svoj jasni deontološki temelj (to je tisto, kar je potrebno narediti zato, ker je tako prav), saj je najprej odločitev za življenje, in to brez kakršnih koli predhodnih pogojev. Deontološki temelj feminizma je v preprosti želji po bolj smiselnem svetu, seveda tako, kot smo smiselnost sposobni razumeti danes. Morda Simone de Beauvoir pred petdesetimi leti, ko je pisala svojo knjigo *Drugi spol* (1949), še ni bila čisto prepričana, da je deontološki »prav« absolutno na njeni strani. Kot sama pravi, se je znervirala, kadar so ji moški v debatah tudi o čisto abstraktnih zadevah rekli: »To mislite zato, ker ste ženska!« Beauvoirjeva bi vsekakor lahko – po vseh izkušnjah druge vojne, holokavsta, nacizma, stalinizma itd. – mirno rekla: »Da, tako mislim kot ženska, vi moški ste namreč ustvarili grozen svet!« Feminizem zato razumem kot etično odločitev in čisto pragmatično spoznanje, da je »ženska emancipacija po žensko« potrebna.

S tem mislim na prodor ženskih problemov in pogledov v večinoma moški svet. Samo ženske namreč lahko »oživijo« nekatere vrednote, za katere so moški postali neobčutljivi, na primer: solidarnost, odgovornost, legitimnost, in posledično ponudijo drugačen pogled na sedanje (moško) razumevanje napredka, razvoja, smisla itd. Feminizem ima torej svoj ideal, in ta ideal je

lahko samo dobro življenje za vse, kar je živega v naravi. Zato je feminizem vedno legitimen in ne more zastarati.

Izogibanje moškim napakam se mi zdi najustreznejše izhodišče za oblikovanje feminizma kot filozofije ali akcije, predvsem zato, ker so te napake neizčrpen negativni zgled. Če ženske res mislijo, da je potrebna feministična filozofija, potem se morajo za vsako ceno izogniti moškemu učenjakarstvu in teoretiziranju, ki prispeva le k zlagani imenitnosti. Pri vedah, ki se ukvarjajo s človekom, se mi zdi, da ni nikjer večje potrebe kot pri feminizmu, da teorija – če sploh kakšna – nastane samo iz prakse in se samo skozi preverja. Obča ali posebna teorija (znanost) o ženskah je podobna neumnost kot obča ali posebna teorija (znanost) o moških. Danes, ko so odprta vrata v mikro- in makrokozmos, bi bila preveč poenostavljajoča in zato preozka tudi obča ali posebna teorija o človeku.

Seveda so ženske sposobne abstraktno misliti o racionalnih in iracionalnih zadevah – vendar se morajo izogniti komodnemu moškemu abstrahiranju, ki vodi k oblikovanju konceptov, katerih žrtve so ljudje. Mislim na tiste visoke teorije – abstraktne resnice in pravice –, ki izvirajo iz moških konceptov nacije, naroda, rase, jezika, svete zemlje, domovine, očetnjave. Take teorije so vedno nasilne in delujejo le kot sistemi ukazov in groženj, kot sistemi nedotakljivih vrednot in predpisanih kazni. Kaj takega zmorejo le vere in ideologije, in pri teh so Bog in Ideje vedno mnogo vrednejše kot življenje. Tega ne smemo pozabiti, saj so bile te Resnice in Pravice glavni motorji vojn v tem stoletju, ravnokar na Balkanu pa tudi genocida, etničnega čiščenja, posiljevanja Muslimank in Albanc.

Edino znanstvenost in filozofičnost feminizma vidim v ženski kritiki moške pameti in instinktov. Tisto, kar me zanima, je torej ženska kritika (moške) filozofije, znanosti, umetnosti, zgodovine. Prepričan sem namreč, da so ženske drugačne od moških in zato sposobne nuditi drugačen pogled na »vrednost« teh moških veščin in posledično na smisel življenja. Kritika moške pameti ni težka naloga, je pa potrebna. Pri tem se morajo – poleg že zgoraj opisanim – ženske izogniti še naslednjim napakam: prvič, komodnim moškim melanholijam, iz katerih se rojeva svetobolje in iz njega napačno prepričanje moških, da razumejo tragično in zato ves svet bolje od žensk. Drugič, opravljanju poslanstva po moško, ki se je v tem stoletju vedno sprevrglo v odrešeništvo z milijoni mrtvih in generacijami nesrečnih. Tretjič, uporabi moških donečih besed, zaradi česar se sicer normalne besede začnejo pisati z velikimi začetnicami (Bog, Domovina, Ideja, Nacija) in postanejo grožnja. In četrtič, moškemu stopnjevanju hrupa, ki pri moških utruje zmotno predstavo o lastnem pomenu in jim krepi obskurne potrebe po priznanju.

Ali naj si torej ženske omislijo svoj jezik, če jim ni potrebna posebna ženska filozofija, ampak predvsem filozofska kritika moških znanj? (Antifilozofija kot ženska filozofija se zdi povsem ustrezna rešitev.) Seveda je potreben

ženski jezik, in ta naj bo predvsem drugačen od presušenega jezika moških znanosti. Tudi za oblikovanje ženskega jezika je že dovolj izogibanje moškim napakam. Zato lahko ženske ravnajo kot moški in izhajajo iz maksime, ki pravi: »Ne govorimo mi jezika, jezik govori nas!« Če so ženske drugačne od moških – na tem gradim svojo »teorijo« o legitimnosti feminizma –, potem mora biti tudi njihov jezik drugačen. Drugačnost jezika najprej zahteva iskrenost in pogum pripovedovati o ženskih stvareh na ženski način. Ženski jezik torej ne more biti samo preigravanje moškega, ker bo, *via verbis*, samo preigravanje moške pameti. Pri vsem tem se seveda ni bati, da ženskega jezika moški ne bi razumeli zato, ker je preveč ženski. Vsak ga bo zelo dobro razumel, če bo le jasen in če bo kaj novega sporočal.

Bitka za feminizem se bije na najtežjem terenu, ki se imenuje vsakodnevno življenje. Zato se mora prava moč feminizma pokazati v spreminjanju vsakodnevnega življenja. Za moške intelektualce verjetno ni težko sprejeti feminizem kot koncept, seveda pa ga je težje sprejeti kot prakso. Ta pa od moških zahteva drugačno ravnanje vsak dan – ne samo kadar gre za čisto ženske zadeve, temveč tudi takrat, ko žensk sploh ni zraven in jih moška misel in akcija zadevata le toliko kot vsa druga živa bitja. Tukaj mislim na drugačno ravnanje moških v vsem, kar zadeva dobro življenje kogar koli. Partnerski odnos z drugim spolom je verjetno samo bistveni del dobrega življenja.

Tiho drsenje

Feminizem je zagotovo prispeval k samorazumevanju žensk. To pa za bolj normalen svet ni dovolj; zato morajo biti ambicije žensk (in moških) večje. Ker je feminizem brez moških lahko samo obrnjeni (ženski) šovinizem, je jasno, da ni feminizma brez moških. Kot vemo, je maskilizem sam sebi zadosten. Prednost feminizma je torej njegova inkluzivnost – nikogar ne izključuje, ne spola, ne rase, ne vere, ne ideologije. To pomeni, da je netoleranten samo do netolerance.

Bistveni prispevek feminizma vidim v tem, da začno moški drugače razmišljati in ravnati. Pri moških je feminizem sicer naletel na odpor, saj čutijo, da se ženska oblikuje in deluje kot *femina politicus*, ki namerava svojo svobodo razširiti na moški račun. Seveda ne gre za to. Ambicija feminizma ne more biti omejevanje moške svobode, temveč moške samovolje, s tem pa širjenje prostora svobode za oba spola. In ta del feminizma me najbolj zanima, saj ženska svoboda še vedno ni identična moški. Ampak to je že drug problem.

Feminizem torej ne potrebuje novih filozofij. Potrebuje pa nove strategije in taktike; z drugimi besedami, potrebuje izvirno politiko prodora ženskih vrednot – konceptov in praks – v moški svet. Ker se ženska bojuje za vstop v moški svet, mora iznajti nove poti; to pa navsezadnje ni težko.

Če feminizem nikogar ne izključuje, pomeni, da anticipira svobodo – ne samo za ljudi –, ampak za vse, kar je živo; in kjer je življenje, je po definiciji tudi smisel. Tradicija človeške svobode in posebej ženske (ne)svobode pa je bolj zapletena, kot se zdi. Ženske so sicer drugačne od moških, vendar potrebujejo enako svobodo. In čeprav se zato v temelju ženski koncepti in prakse svobode ne morejo bistveno razlikovati od moških, mislim, da se v sedanjem trenutku morajo, in to zato, ker svoboda za moške še vedno avtomatično ne pomeni tudi svobode za ženske. Prav zato, ker je v vsakdanjem življenju ženska manj svobodna od moškega, mislim, da je žensko svobodo upravičeno definirati drugače kot moško. V tem smislu me ženska svoboda zanima predvsem v smislu osvobojenosti ženske od »zunanjih« (moških) ovir; zanima me kot svoboda ali neodvisnost od moških konceptov in praks in svoboda kot možnost artikulirati in živeti ženskost. Moderne koncepte in prakse svobode so artikulirali in udejanjali moški, zato so v izraziti prednosti. Moško svobodo – glede na to prednost – zato razumem bolj kot obveznost in sposobnost definirati koncepte in prakse legitimnosti in odgovornosti. V tem smislu z legitimnostjo mislim na tisto, kar smo moralno upravičeni narediti, ne pa na tisto, kar smo praktično sposobni narediti; z odgovornostjo pa mislim na konkretne meje moške svobode v odnosu na žensko.

Tukaj me ne zanima tiste vrsta ženske ali moške svobode, ki se izraža v maksimi »biti sam svoj gospodar«. To je najpreprostejši tip svobode, ki ga v urbani družbi ni mogoče udejaniti, saj gre prej za vprašanje moči kakor pa

enakovrednosti, prej za odtujenost kakor za sožitje. Pri tej svobodi gre v bistvu za to, kdo bo koga imel v oblasti. Biti neodvisen moški ali neodvisna ženska ne pomeni biti svoboden, temveč le močnejši od drugega ter od tega drugega posledično odtujen in izoliran. Biti sam svoj gospodar v praksi ne pomeni biti resnično neodvisen od drugega, temveč prej biti stran od drugega in biti brezbrizen do njega. Svojo svobodo v skladu z »biti sam svoj gospodar« namreč uresničujemo tako, kot da nas drugi (lahko tudi) ne brigajo. Vendar sem globoko prepričan, da človeške svobode ni nikoli mogoče živeti tako, da nas Drugi ne briga; še manj je mogoče biti svoboden moški ali svobodna ženska, če nas Drugi (partner) ne briga ali če smo do njega ravnodušni. Svoboden sem – do svoje svobode se obnašam odgovorno – samo, če me drugi brigajo. Svojo svobodo je namreč mogoče ohraniti le, če so tudi drugi svobodni. V zvezi med moškim in žensko pa svoboda enega sploh nima smisla brez svobode drugega.

»Biti sam svoj gospodar« je torej najpreprostejši tip svobode. Ponujal ga je socializem z doktrino in prakso ekonomske emancipacije, ki pa ni svoboda, temveč največ ekonomska neodvisnost. Socializem je gradil na ekonomski neodvisnosti obeh spolov, vendar v njem nikoli ni bilo prostora za svobodo človeka kot takega, niti za razlikovanje vsebin moške in ženske svobode. Moška in ženska svoboda se zato lahko živi le kot svoboden preplet brezštevilih medsebojnih odvisnosti. Samotarstvo, iskanje utehe v naravi ali Bogu so vrste »svobode«, ki me tukaj ne zanimajo. Zanima me komplicirana in težko uresničljiva svoboda med ljudmi, med moškim in žensko.

Ker feminizem razumem predvsem kot pragmatično gibanje, usmerjeno v akcijo, je ženska svoboda predvsem svoboda političnega delovanja. Onemogočati to delovanje pomeni omejevati svobodo. Ženska akcija je usmerjena v prostor, ki so ga skoraj povsem zasedli moški, zato je prodor v ta prostor mogoč le z borbo. Ženske svobode ni brez (političnega) boja in danes so možnosti zanj boljše kot kdaj koli doslej. Politični boj žensk je predpogoj, saj vemo, da svoboda za nikogar, nikjer in nikoli ne pride sama, četudi je zapisana v ustavi in zakonih. Politični boj je potreben zato, ker so moški sposobni in pripravljeni emancipirati žensko samo na moški način – kot produktivni moški stroj.

Ženska svoboda je torej tako stanje v družbi, v katerem se lahko ženske počutijo in delujejo kot ženske; kot človeška bitja, drugačna od moških in osvobodjena strahu, da bodo samo zaradi svoje ženskosti (svoje ženske identitete) žrtve moške potrebe po podrejanju. Ženska svoboda je torej položaj, v katerem se moška svoboda neha pet metrov pred ženskim nosom. Vprašanje feminizma kot gibanja za emancipacijo se na tej točki dodatno zaplete zato, ker so ženske naloge danes in v bodočnosti težje od moških. Ambicija feminizma torej ni v podrejanju moškega, ker je to preveč enostaven, preveč tipično moški in čez čas povsem uresničljiv cilj. Ambicija ženske emancipacije mora biti tudi osvobajanje moških od »moških neumnosti«; podrejanje

žensk je samo ena med njimi. To sploh ni tako enostaven problem. In sicer zato, ker ni mogoče najti nobenega racionalnega dokaza, da je moški storil vse druge neumnosti samo zato, ker si je najprej podredil žensko. Mislim, da so vse druge neumnosti samostojno moško delo in ne posledica podrejanja ženske.

Ženska emancipacija po žensko je torej stvar kulture – to je spoznanja, da sta ženska in moška svoboda v temelju smisla in cilja (življenja), kot ju razumemo danes. Odločitev Ibsenove Nore, da zapusti moža in otroke, je zato povsem legitimen način, da se ženska osvobodi obskurnega moškega modela familije in družbe. Norin odhod je protest, revolucionarna gesta, s katero pove, da je poleg »najsvečnejše dolžnosti do moža in otrok« nič manj sveta »dolžnost do sebe«. Nora se je torej samo iztrgala iz osebne zveze in družbe, v kateri ni mogoče smiselno sožitje dveh. Sistem ali režim, v katerem je mogoče »prostost« doseči le s tem, da bežimo drug od drugega, nasprotuje smislu sožitja obeh spolov kot takemu. Nora se je »osvobodila tiranstva«, ni pa še svobodna.

Svoboda ženske in svoboda moškega torej ni nekaj, kar lahko razdvojimo. Ideje in prakse svobode so žive samo med dvema komplementarnima bitjema – njuna formalna povezanost (zakonska zveza pred cerkvenimi in civilnimi oblastmi) je stvar družbene pogodbe. V ženski in moški svobodi so namreč nekatere – verjetno najpomembnejše – vsebine, na katere ne smemo nikoli pozabiti. Človeški svet ni samo svet prava, pravic, države, ustave, oblasti, institucij, delitve dela, globalizacije, nacionalizmov, evropeizacije in modernizacije. To je tudi svet čustev, potreb po iracionalnem, presežnem, transcendentalnem. To je svet spominov, intimnih naklonjenosti, posebnih občutij medsebojne globoke eksistencialne povezanosti in potrebnosti; to je svet posebnih duševnih in telesnih stanj, ki nastanejo iz ljubezni, materinstva in skrbi za potomstvo. (Zaenkrat nas sodobne, vendar preproste znano- sti o človeku in kozmosu uče, da so takih posebnih stanj sposobni le ljudje, ne pa tudi živalski ali rastlinski svet. Ampak v to se tukaj ne moremo spuščati. Z znanjem je in bo problem. Zaradi prirojene in z vzgojo podkrepljene radovednosti je namreč človeku neprestano nabiranje znanja usojeno in ga zato ceni a priori.) Problem teh preprostih znanj – do katerih smo se sicer prikopali z veliko muke – vidim v tem, da nismo sposobni jasneje domisliti in udejaniti dejstva, da v vsakodnevnem življenju svoboda lahko deluje samo, če je uravnotežena z odgovornostjo. Svoboda v urbani družbi pomeni, da je kolikor mogoče jasno začrtana odgovornost za prav in narobe. Mislim na odgovornost za tiste stvari, za katere upam, da bodo ženske sposobne enostavno reči: to ne gre, tako ni več mogoče, to se ne sme.

Ženski jezik, drugačen od moškega, je potreben tudi zato, ker se vsebine svobode artikulirajo z jezikom in udejanijo z akcijo. Ker se prostor svobode širi tudi z jezikom, so meje jezika tudi meje naše svobode. Nekatere feministke

brez potrebe postajajo moško dolgočasne prav zato, ker so se ujele v mreže presušenega jezika moške znanosti in stroke. Dejstvo je namreč, da mnoge »neresne besede«, kot so čustva, ljubezen, vrednote, intimnost, naklonjenost, solidarnost, smisel, cilj itd., izginevajo iz feminističnega besednjaka. V razpravah, ki jih pišejo intelektualke, prevladujejo »resne in težke besede«, kot so koncepti spolne razlike, paradigme spolne identitete, subjekti in objekti, ambivalence, kategorija Drugega, zatiralske mizoginije, ženska po sebi in ženska za sebe; potem so tu še citati iz Lacana, Freuda, Irigaraya, Levi-Straussa, Fromma itd. Mislim, da bi malo manj spoštovanja do moških znanosti o človeku in življenju na ženske delovalo osvobajajoče.

Kakšna je torej perspektiva pravičnejšega sveta za žensko? Naštevaje in tehtanje argumentov, ki govore v prid ali proti, je stvar političnega realizma in nujnost za vsako strokovno analizo. Opredeljevanje za optimizem ali pesimizem pa je zame etično vprašanje. Zato v nadaljevanju navajam nekatere optimistične argumente.

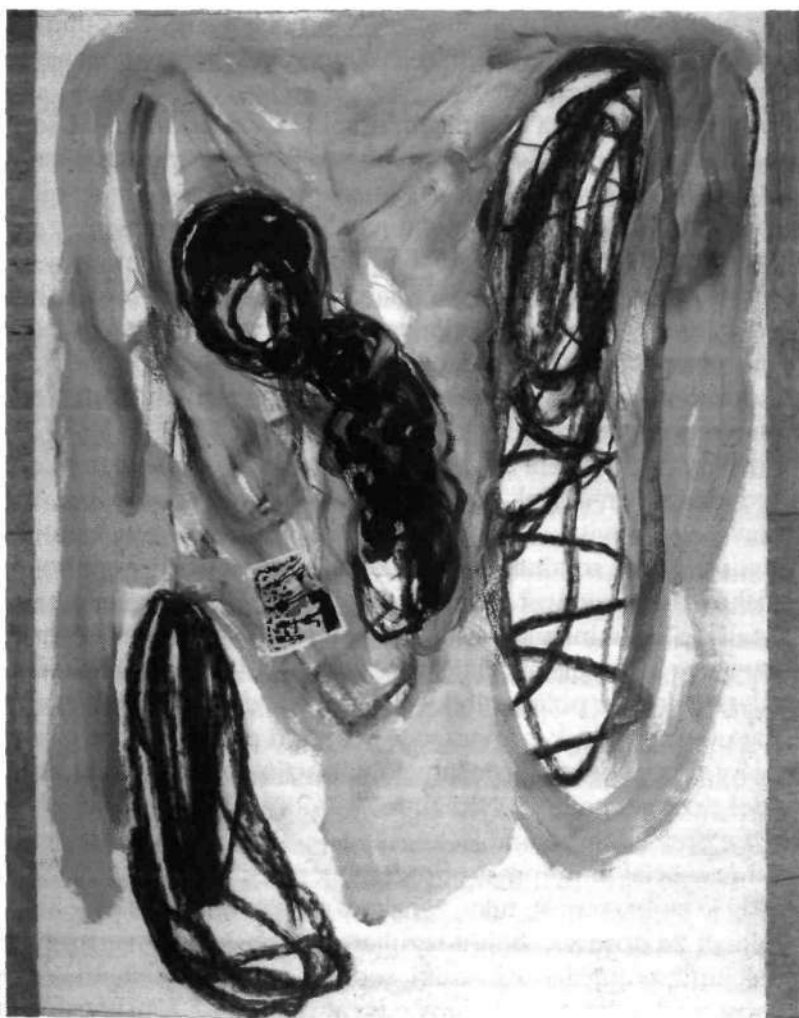
Prvi oprijemljivi razlog za optimizem domuje v prepričanju, da so ženske drugačne od moških in da še nikoli ni bilo toliko priložnosti, da »se ženske rodijo kot ženske in to tudi ostanejo«. Ženske torej še nikoli niso bile v tako dobrem položaju, da prenehajo slediti moškim receptom in da se izognejo moškim napakam. Drugi razlog za optimizem vidim v tem, da je ženske strategije in taktike (politike) mogoče zasnovati na moških napakah. Smisel uveljavljanja ženske različnosti, v katero verjamem, vidim tudi v odpravljanju moških napak. Napačno uhojene poti (moški koncepti in prakse) so vsekakor določeno olajšanje v smislu, da po njih ne smemo več. Vendar pa je utirati nove poti enako težko kot vedno.

Tretji razlog za optimizem je zahodni tip parlamentarne demokracije, ki deluje tako, da ima en človek en glas, in žensk je več kot moških. V demokraciji ustava – ta najvišja obljuba države državljanom – ženskam obljublja enakopravnost, kar je solidna osnova, da si ženske v političnem boju pridobijo dejansko enakovrednost. Četrti razlog, kot izvedba tretjega, je možnost inštitucionalizacije feminizma. Mislim na politično organiziranje žensk – pravica združevanja je temeljna politična pravica – in »delegiranje profesionalk in aktivistk tam, kjer je politika in kjer je moč«. V demokraciji sta politika in moč skoraj povsod zato, ker je mogoče svobodo prakticirati skozi vse načine življenja v urbani družbi. Z inštitucionalizacijo pa mislim tudi na feminizem kot del državne politike. Ni namreč mogoče načrtovati smiselnega razvoja družbe brez vkomponiranja »ženskega« v državno in naddržavno politiko. Ženski potencial je preprosto predragocen.

Peti razlog je izobraženost; tukaj ženske v ničemer ne zaostajajo in v mnogih disciplinah že dosegajo boljše rezultate od moških. Ustvarjanje ženskih večin v nekaterih poklicih – zdravniki, sodniki, tožilci, učitelji itd. – ni nobena nevarnost za družbo, temveč prej opomin in dokaz ženske sposobnosti

pri opravljanju do včeraj moških veščin. Šesti – in sploh ne nepomemben – razlog za optimizem je tudi ta, da raste število moških, ki so se pripravljani angažirati za žensko stvar, saj vedo, da je emancipacija žensk po moško civilizacijska napaka.

Mislim, da so moški zelo slabo vodili bitko z vsakdanjim življenjem. Toliko so se posvečali poslednjim zadevam, da so postali nesposobni za prve, in te zadevajo dobro življenje. Ženske naj se osredotočijo na vsakodnevno življenje – tisto edino, ki ga imamo, in tisto edino pravo, ki je v urbanem svetu dostojno človeka, kadar se določi odgovornost za prav in narobe. In to je najtežje in nikoli opravljeno delo. Zato so klasični feministični cilji – osvobajanje od moških – logični del neke mnogo širše in pomembnejše bitke za bolj normalen, skupni svet.

Živalice